

О.Ю. Браславец (*Національна академія управління, м. Київ, Україна*)
**ВИРІВНЮВАННЯ БАЗИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЯК СПОСІБ ВРЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ**

У статті розглянуто процедуру сплітінга як форми вирівнювання бази оподаткування в податку на доходи фізичних осіб. Досліджено можливість імплементації сплітінга в податкове право України, проаналізовано його потенційні економічний і соціальний ефекти для сімейних бюджетів.

Ключові слова: економічні інтереси, державне регулювання інтересів, сплітінг, податкове вирівнювання, податок на доходи.

Форм. 2. Табл. 1. Літ. 11.

А.Ю. Браславец (*Национальная академия управления, г. Киев, Украина*)
**ВЫРАВНИВАНИЕ БАЗЫ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ДОХОДОВ
ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ КАК СПОСОБ УРЕГУЛИРОВАНИЯ
ЭКОНОМИЧЕСКИХ ИНТЕРЕСОВ НАЛОГОПЛАТЕЛЬЩИКОВ**

В статье рассматривается процедура сплиттинга как формы выравнивания базы налогообложения в налоге на доходы физических лиц. Исследуется возможность имплементации сплиттинга в налоговое право Украины, анализируются его потенциальные экономический и социальный эффекты для семейных бюджетов.

Ключевые слова: экономические интересы, государственное регулирование интересов, сплиттинг, налоговое выравнивание, налог на доходы.

O.Y. Braslavets (*National Academy of Management, Kyiv, Ukraine*)
**EQUALIZATION OF TAXATION BASE FOR INCOME TAX AS
A MEANS TO SETTLE ECONOMIC INTERESTS OF TAXPAYERS**

The article considers the procedure of splitting as a form of taxation base equalization for the income tax. A possibility to implement the procedure of splitting into the taxation legislation of Ukraine is studied; its potential economic and social effects for family budgets are analyzed.

Keywords: economic interests; state regulation of interests; splitting; tax equalization; income tax.

Постановка проблеми. Конституційне законодавство України містить низку статей, пов'язаних із наданням громадянам конституційних гарантій, які в той чи інший спосіб можуть бути розцінені як пряма або опосередкована форма забезпечення їхніх економічних інтересів. Зокрема, стаття 3 Конституції України [1] визнає людину найвищою соціальною цінністю, стаття 46 гарантує громадянам право на соціальний захист, на рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму. Стаття 48 закріплює норму, згідно з якою кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло. І, нарешті, стаття 51 стверджує, що сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

У той же час у сфері податкового законодавства України спостерігається певне відхилення окремих норм податкового права від згаданих вище конституційних гарантій. Насамперед це стосується механізмів справляння податку на доходи фізичних осіб та проблеми врахування сімейного статусу фізичної особи – платника податку (або факту наявності у нього утриманців), що наразі

в чинному податковому праві враховується лише епізодично й спонтанно. У зв'язку з цим нагальною стає проблема розробки нового наукового-методичного підходу до врахування конституційних гарантій у податковому праві, насамперед у податку на доходи фізичних осіб, та адекватного врахування цих гарантій в алгоритмах обчислення цього податку.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню цієї проблеми присвячено достатньо багато праць зарубіжних і вітчизняних учених. Зокрема, на рівні загально-теоретичного осмислення безсумнівно цінними є дослідження Ш. Бланкарта [4] та Д. Брюммерхофа [6]. Щодо українського контексту в загальному вигляді ця проблема ставилася В. Гейцем [7], А. Соколовською [11]. Такі дослідники проблем оподаткування, як Т. Ковальчук [9], В. Коротун [10], В. Черняк [9], В. Шевчук [9], розглядали це питання в контексті соціально-економічних чинників державного податкового регулювання. Форми можливого врахування сімейного статусу платника податків при обчисленні прибуткового податку досліджувалися А. Базилюк та автором цієї статті [5].

Проте в умовах, що склалися після прийняття Податкового кодексу України [2], ці дослідження мають радше теоретичний характер. Натомість повністю відсутні дослідження, які б пропонували конкретні заходи щодо вдосконалення алгоритмів нарахування податку на доходи фізичних осіб. Крім того, Податковий кодекс України (ПКУ) містить низку норм, які не враховують згадані конституційні гарантії. Саме цим і зумовлена актуальність статті, в якій пропонуються конкретні рекомендації щодо удосконалення податку на доходи фізичних осіб, що сприяли б дотриманню об'єктивних економічних інтересів фізичних осіб – платників податків.

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та запропонувати інструмент податкового вирівнювання бази оподаткування за доходами фізичних осіб для тих платників податків, що перебувають у шлюбі та/або мають утриманців.

Основні результати дослідження. У контексті гарантування інтересів платників податків – фізичних осіб особливу увагу необхідно приділити такому аспекту, як вплив податку з доходів фізичних осіб на фінансовий стан сім'ї та інституту шлюбу. У сучасному суспільстві інститут шлюбу й сім'ї потребує особливої уваги та підтримки з боку всієї нації. Досліджуючи різні види й форми людських спільнот у соціумі, Д. фон Гільдебранд зазначав: «Фундаментальною є різниця між формальною та змістовною спільністю. Подружжя є спільнотою одночасно змістовною та формальною. Держава – це формальна спільнота; нація – змістовна... Стосовно того значення, яке має шлюбна спільнота для розкриття цінностей у людині, то вже сам її зміст і сенс показують, що вона в цьому плані є набагато вищою за всі інші види спільнот» [8, 194, 328]. Ця ж ідея закріплена у нормах Сімейного кодексу України [3], які дозволяють поставити проблему врахування інтересів особистості через підтримку інститутів шлюбу й сім'ї. Відповідно до ст. 3, сім'я є первинним й основним осередком суспільства. Кодекс визначає, що дружина та чоловік повинні матеріально підтримувати один одного (ст. 75), а також до обов'язку батьків відноситься утримання дитини до досягнення нею повноліття (ст. 180). При цьому подружжя набуває права спільної сумісної власності на майно, набуте подружжям за час шлюбу, яке належить дружині та чоловікові на праві спільної сумісної власності

незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку або доходу (ст. 60). Згідно з кодексом, об'єктом права спільної сумісної власності є заробітна плата, пенсія, стипендія, інші доходи, одержані одним із подружжя і внесені до сімейного бюджету або внесені на його особистий рахунок у банківську (кредитну) установу (ст. 61). Отже, кодекс створює достатньо однозначне правове поле для захисту інтересів платника податку з урахуванням особливостей його сімейного стану. Хоча, як справедливо зазначає Д. Брюмерхофф, в остаточному підсумку врахування сімейного стану платника податку при оподаткуванні залежить насамперед від суспільних цінностей, особливо від позиції щодо ролі сім'ї в суспільстві [6, 262].

Для урахування сімейного статусу в механізмі справляння податку з доходів фізичних осіб з метою захисту інтересів платника податку пропонуємо використати процедуру сплітінгу (від англ. "splitting" – розщеплення). Описана у загальному вигляді в науковій літературі [6, 261–262], ця процедура базується на ідеї про те, що шлюбний союз у всіх відношеннях є самостійною та повноцінною економічною одиницею. Ця ідея повністю відповідає особливостям вітчизняного шлюбно-сімейного права та дозволяє врахувати у податковому праві соціальні гарантії, визначені Конституцією України [1].

Використання сплітінгу дозволяє визначити середню величину доходу з розрахунку на одну особу – члена родини й визначити загальну суму податкового зобов'язання, виходячи саме з середньої величини доходу.

В чинному Податковому кодексі України [2] передбачений дещо інший спосіб врахування сімейного стану платника – через врахування податкової соціальної пільги при формуванні бази оподаткування (ст. 169). Проте норми, передбачені пп. 169.1.2, застосовуються лише у разі наявності у платника утриманців – неповнолітніх дітей, натомість непрацююча дружина до числа утриманців не включається. У пп. 169.1.3 збільшений в 1,5 раза розмір податкової пільги надається самотнім матерям (батькам), вдовам (вдівцям), опікунам і піклувальникам – знову ж таки, лише в розрахунку на кожну дитину-утриманця. При цьому для отримання цієї пільги необхідно, аби розмір сукупного щомісячного доходу та його джерело відповідали умовам, викладеним у ст. 169 ПКУ.

Авторська пропозиція полягає у тому, що при оподаткуванні доходів фізичних осіб необхідно насамперед враховувати перебування платника податку у шлюбному союзі – подружжі. Згадана вище процедура сплітінгу якнайкраще відповідає економічним інтересам подружжя та сім'ї як базової ланки суспільства.

Нами був розроблений покроковий алгоритм сплітінгу відповідно до норм чинного українського законодавства щодо оподаткування доходів фізичних осіб. Його запровадження потребуватиме внесення кількох незначних доповнень до ПКУ. Ефект від використання сплітінгу проілюструємо розрахунком суми розміщуваного доходу за нині чинною методикою (із застосуванням пропозицій, що давалися нами вище) і з використанням механізму так званого «подружнього сплітінгу», за якого обчислення податку проводиться тільки стосовно членів подружжя, без урахування дітей.

У розрахунку зроблено припущення, що один із подружжя отримує доходи на рівні середньомісячної заробітної плати станом на 1 червня 2011 р., другий – в розмірі, меншому за соціальну податкову пільгу, обчислену з урахуванням вартісної величини прожиткового мінімуму станом на ту ж дату.

Також зроблено припущення, що не використовується обмеження величини доходу, яка позбавляє платника права на пільгу. При обчисленні використано умовну інтегровану ставку внесків до соціальних фондів (3,6%) та чинну в 2011 р. ставку податку з доходів фізичних осіб (15%). Порівняльний алгоритмізований розрахунок і його результати наведено в табл. 1.

Таблиця 1. Порівняльний розрахунок використання відокремленого обчислення і «подружнього сплітінгу» при оподаткуванні умовних доходів фізичних осіб*

Показник	Відокремлене обчислення податку із доходів фізичних осіб			Подружній сплітінг
	Чоловік	Жінка	Родина в цілому (ст. 2 + ст. 3)	
1	2	3	4	5
1. Загальний дохід, грн.	2573,11	500,00	5073,11	5073,11
2. Прожитковий мінімум, грн.	960,00	960,00	1920,00	1920,00
3. Внески до фондів соціального страхування, грн. – за ставкою 3,6% (р. 1 x 0,036)	92,63	18,00	110,63	110,63
4. Стандартна соціальна податкова пільга, грн.	960,00	960,00	1920,00	1920,00
5. Оподатковуваний дохід грн. (р. 1 – р. 3 – р. 4)	1520,48	0,00	1520,48	1042,48
6. Податок на доходи фізичних осіб, грн. – за ставкою 15% (р. 5 x 0,15)	228,07	0,00	228,07	156,37
7. Розміщуваний (числий) дохід, грн. (р. 1 – р. 3 – р. 6)	2252,41	482,00	2734,41	2806,11
8. Розміщуваний (числий) дохід у розрахунку на 1 особу, грн. (р. 7 x 0,5)	X	X	1367,20	1403,05

* розроблено за методологією [6, 261–262].

Цей механізм дозволяє зменшити суму податкового зобов'язання всього домогосподарства (в нашому випадку з 228,07 до 156,37 грн. або 1,5 раза) й збільшити величину розміщуваного доходу подружжя (з 2734,41 до 2806,11 грн.) й розміщуваного доходу в розрахунку на одну особу (з 1367,20 до 1403,05 грн.). Важливо зазначити, що механізм «подружнього сплітінгу» є ефективним за умови, що:

$$D_n < ПСП \quad (1)$$

або

$$\overline{D_n} < ПСП, \quad (2)$$

де D_n – вартісна величина доходу одного з подружжя за звітний місяць; $\overline{D_n}$ – вартісна величина середньомісячного доходу одного з подружжя за звітний рік; ПСП – вартісна величина податкової соціальної пільги.

З точки зору механізму застосування «подружнього сплітінгу» можливіми є два варіанти. По-перше, протягом року при обчисленні щомісячної суми податку з доходів фізичних осіб для одного з подружжя може надаватися додаткова податкова знижка у розмірі стандартної податкової знижки щодо чле-

на подружжя, який не працює і фактично перебуває на утриманні іншого. Однак такий спосіб використання може виглядати дещо складним з точки зору документального підтвердження факту утримання одного з подружжя. Тому для комплексного розв'язання цієї проблеми більш реалістично виглядає другий варіант — застосовувати процедуру «подружнього сплітінгу» під час річного декларування доходів фізичних осіб. У цьому випадку будь-яке подружжя, яке вирішило за доцільне вдаватися до такого механізму захисту своїх інтересів, подавало б спільну декларацію про сукупні доходи обох членів подружжя за звітний рік, а вже при проведенні податковим органом річного перерахунку відбувалося б облікове вирівнювання середнього доходу на кожного члена подружжя.

Додатковим видом захисту інтересів платників податків, який варто було б запровадити до механізму оподаткування доходів фізичних осіб, є «повний сплітінг», за якого до уваги беруться не тільки члени подружжя, але й діти, які не досягли повноліття. Технологічно «повний сплітінг» може бути врахований в механізмі обчислення податку з доходів фізичних осіб аналогічно до «подружнього сплітінгу», але з певними специфічними рисами. Оскільки документальне підтвердження кількості неповнолітніх дітей не становить жодних складнощів, пропонується враховувати додаткові знижки на дітей при обчисленні сум податку протягом року — при формуванні щомісячного оподаткованого доходу. Натомість, як вже зазначалося вище, «подружній сплітінг» варто застосовувати при щорічному декларуванні й проведенні річного перерахунку.

Висновки. Таким чином, пропозиції щодо запровадження у вітчизняний процес справляння податку на доходи фізичних осіб процедури податкового сплітінгу сприятимуть гармонізації українського податкового законодавства з конституційними гарантіями щодо інститутів шлюбу та сім'ї, які перебувають під охороною держави. Вважаємо, що сплітінг як форма вирівнювання баз оподаткування є адекватним урахуванням економічних інтересів платників податків, може бути елементом системи державного регулювання їхніх економічних інтересів, оскільки матиме певний економічний ефект, пов'язаний зі збільшенням сум розміщеного (чистого) доходу. Одночасно він виконуватиме важливе соціальне завдання — зміцнюватиме інститути подружжя та сім'ї й формуватиме відповідальність за економічне забезпечення членів сім'ї.

1. Конституція України від 28.06.1996 із змінами від 08.12.2004 // www.president.gov.ua.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI // zakon1.rada.gov.ua.
3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III із змінами та доповненнями // zakon1.rada.gov.ua.
4. *Бланкерт Ш.* Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки / Пер. з нім. С.І. Терещенко, О.О. Терещенка; Передмова та наук. ред. В.М. Федосова. — К.: Либідь, 2000. — 654 с.
5. *Браславець О., Базилюк А.* Податкова система: Навч. посібник. — К.: Національна академія управління, 2003. — 422 с.
6. *Брюммерхофф Д.* Теория государственных финансов / Пер. седьмого нем. изд.; Под общей ред. А.Л. Кудрина, В.Д. Дзагоева. — Владикавказ: Пионер-Пресс, 2001. — 480 с.
7. *Геєць В.М.* Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. НАН України. — К., 2009. — 864 с.
8. *Гильдебранд фон Д.* Метафизика коммуникации. — СПб.: Алетейя, 2000. — 373 с.

9. Ковальчук Т., Черняк В., Шевчук В. Актуалітети політики розвитку: Монографія. – К.: Знання, 2009. – 326 с.

10. Коротун В.І. Соціально-економічні чинники податкового регулювання в Україні // Часопис економічних реформ. – 2011. – №4. – С. 41–46.

11. Соколовська А.М. Податкова система України: Теорія та практика становлення: Монографія. – К.: НДФІ, 2001. – 372 с.

Стаття надійшла до редакції 1.03.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ



СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56



Маркетинг для магістрів: Навч. посібник / За заг. ред. д.е.н., проф. М.М. Єромошенка, д.е.н., доц. С.А. Єрохіна: В 2-х т. – Т. 1. – К.: Національна академія управління, 2007. – 604 с.; Т. 2. – К.: Національна академія управління, 2007. – 544 с. Ціна без доставки за 1 том – 45 грн.; за 2 тома – 90 грн.

У навчальному посібнику в концентрованому вигляді викладено зміст усіх нормативних дисциплін по спеціальності «Маркетинг». По кожній з дисциплін базового курсу пропонуються контрольні питання, тести, глосарій і література.

Для викладачів, майбутніх бакалаврів і магістрів, аспірантів, маркетологів-практиків, наукових працівників, а також для всіх, хто цікавиться сучасними технологіями маркетингу.

Зміст

Том 1

- Розділ 1.** Маркетинговий менеджмент
- Розділ 2.** Маркетингові дослідження
- Розділ 3.** Товарознавство
- Розділ 4.** Стандартизація і сертифікація продукції та послуг
- Розділ 5.** Поведінка споживача
- Розділ 6.** Логістика
- Розділ 7.** Маркетингова товарна політика
- Розділ 8.** Товарна інноваційна політика
- Розділ 9.** Маркетингова політика розподілу
- Розділ 10.** Інфраструктура товарного ринку
- Розділ 11.** Промисловий маркетинг

Том 2

- Розділ 12.** Інформаційний маркетинг
- Розділ 13.** Маркетинг у банку
- Розділ 14.** Маркетинг послуг
- Розділ 15.** Інформаційні технології в маркетингу
- Розділ 16.** Міжнародний маркетинг
- Розділ 17.** Кон'юнктура світових товарних ринків
- Розділ 18.** Маркетингова цінова політика
- Розділ 19.** Маркетингова політика комунікацій
- Розділ 20.** Рекламний менеджмент
- Розділ 21.** Стратегічний маркетинг
- Розділ 22.** Комерційна діяльність посередницьких організацій
- Розділ 23.** Маркетинг персоналу